

Kik vannak a célkeresztben? Gondolatok Frank Füredi: *A célkeresztben: Magyarország c. könyve*¹ nyomán

Botos Katalin* és **Lovas Rezső****

*evmkabor@gmail.com és **rgl@atomki.hu

Beérkezett: 2018. március 30. Elfogadva: 2018. május 5.

Frank Füredi figyelemre méltó könyvet írt az európai közösség vezető testületei és a magyar álláspontok közötti vitáról. Arról, hogy miért hívei a brüsszeli bürokraták a multikulturalizmusnak, és miért tekintik a magyar migrációellenes álláspontot káros nacionalizmusnak.

1. Lovas Rezső: Értékkonfliktusok

Mitől olyan viszolyogtató ezt a könyvet olvasni? Mert rádöbben az ember, hogy a nyugati fő politikai áramlat véleménye nem kizárólag *ad hoc* ténybeli hazugságokon és felületességen alapszik. Van elvi alapja is, habár hamis: azt hiszik, hogy ha a történelmi múltat elvetik, akkor új világot teremthetnek, mint Bolyai a párhuzamosok axiómájának elvetésével. A szerző annak kedvéért, hogy megtárgyalja az uralkodó áramlatban kikristályosodó elképzeléseket, ideiglenesen kénytelen elfogadni a történelmietlenség premisszáját. Társadalomtudománynak kell láttatnia a társadalommérnökök ötleteit, és társadalomtudományi módszerekkel bánni velük, nem pedig a bűnfeltárási tudomány (forensic science) módszerével, pedig hamisítás az, amit fel kell tárnia.

Az olvasó kénytelen megbékülni azzal, hogy a szerző a politikatudományi szakirodalom terminológiáját elfogadva az Orbán-féle politikát populizmusnak nevezi, és számos tisztességtelenül támadó cikket idéz. A Financial Times egy újságírója szerint Orbán a bírói függetlenséget támadja, és olyan autoriter államokat követ, mint Oroszország és Kína. Egy brit újságíró vádat kovácsolt hazánk ellen, mert nem engedjük be a bevándorlókat, színleg nem véve észre, hogy a britek is ugyanígy tesznek a La Manche-csatornán átkelni akarókkal. Az Independent egy szerzője pedig a migránsokkal eljáró magyarokat az eichmanni intézkedések nyomán a zsidókat készségesen Auschwitzba szállító magyarokhoz hasonlítja. A kerítésépítés főbűn, pedig azt a norvégoknak meg a baltiakkal elnézik. Színtiszta kettős mérce ez, mint minden Magyarország elleni bírálathoz a sajtótörvény (2011) óta.

A populizmust az egész Európát fenyegető ragályos betegséggé emlegetik, amelynek legfőbb gócpontja itt van. Ők félnek ettől, mi pedig büszkék lehetünk rá. A populizmus azonban nem más, mint a démosz, a populizmusellenesség pedig nehezen különböztető meg a demokráciaellenességtől. A szerző arra is rámutat, hogy a populizmus teljesen meghatározhatatlan irányzat: ahány ország, annyiféle. Arra találták ki, hogy a mai kultúrharcban az ellenséget meg tudják nevezni. A magyar populizmus egyik jellemzője állítólag az euroszkepticizmus. Herman Van Rompuy szerint az euroszkepticizmus háborúhoz vezet. Ebben van valami: a kultúrharcból a XVII. századi vallásháborúkra emlékeztet, kivéve, hogy nem fegyverrel vívják, és nem is vezet fegyveres háborúhoz, amint a Brexit mutatja.

Füredi szerint az EU úgy értelmezi, hogy az EU célja az Európai Egyesült Államok (USE) megvalósítása, és ez már régen, a mi felvételünk előtt eldőlt. Magyarországról nézve ezt mi másképp látjuk: azt hisszük, még van esélye a szuverén államok szövetségén alapuló modellnek is, de nem

¹Közép- és Kelet-Európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, Bp., 2017

kétséges, hogy a mind szorosabb unió állandó zsolozsmázásával az USE-t próbálják beadni nekünk. A mi szempontunkból azért nagy kár, hogy a britek kiválnak, mert a független tagállamok koncepcióját ők képviselték legerőteljesebben.

Azt viszont az EU minden vezetője érzi, hogy az EU „normatív hatalma” (követésre készítő ereje) megfogyatkozott, és ennek az ellensúlyozására végeznek mindenféle mutatványokat. Eredetileg az adta a normatív erejét, hogy az integrációt az európai béke zálogának tekintették. Mihelyt a béke stabilnak tűnt, a gazdasági sikereket léptették a helyébe. Ezek az eszmék nem igénylik a polgárok közreműködését. Ezért megpróbálják őket aktív részvételre sarkallni. A tagállami népszavazások azonban csúfos kudarcba fulladtak. Barroso – sok más gondolkodó emberrel együtt – felismerte, hogy az unióbeli demokrácia nem valódi. Ám a demokrácia tökéletesítése érdekében erejükből csak felszínes mutatványokra futja. Az egységesülés fő akadály, hogy a tagállamok az európai értékeket nem értelmezik egységesen. Hogy ez ne derüljön ki, Jacques Delors bíráló szavai szerint *az értékek rejtegetéséhez* folyamodtak. A nemzeti és vallási hagyományok feltámasztásától kezdettől fogva visszariadtak, de még az erkölcs emlegetésétől is.

Ezt a szemléletet azonban a keleti tagállamok nem vették át. Ebben a közegben különösen nagyot szólt a magyar Alaptörvény meg a szent koronáról szóló törvény. Az EU azonban Jürgen Habermas filozófiája alapján egyre inkább a múlt teljes megtagadásának álláspontjára helyezkedik. Mintha az Internacionálé szövegét követnék, bár nem tudom, más nyelveken is szó van-e benne „a múlt végképp eltörléséről”². Nálunk már a baloldaliak is szégyellik ezt az ostobaságot, de a „fejlett Nyugat” most ezt kapta föl. Az európai történelmi hagyományokat annak az abszurd nézetnek a nevében vetik el, amely szerint ezek szükségszerűen vezettek a gázkamrákhoz. Mi azt hittük volna, hogy a történelmi szükségszerűség hamis tanain már túljutottunk, de a gázkamráktól (ám nem a GULAG-tól!) való féltükben most a történelmi múlt helyébe inkább egy „konstruált normatívát” ültetnek.

Az EU a nemzeti motiváció ellen abban a tévhitben küzd, hogy az volt a két világháború oka. Pedig a levegő csak akkor robban, ha gyúlékony anyaggal, pl. puskaporral telítődik. A nacionalizmus mellett számos egyéb feltétel közrejátszott benne, hogy akkor a levegő puskaporral telítődött, és ezek együttesen vezettek a háborúkhöz. Az EU politikusai (kiváltképp a „fő európai” luxemburgiak: a volt miniszterelnök és a jelenlegi külügyminiszter) jobban tennék, ha tanulmányoznák a XX. század történelmét és Kelet-Közép-Európa jelenlegi társadalmát, ahelyett, hogy előítéleteik fogságában naiv ideológiákhoz nyúlnak. Tudatukban Magyarország helyén egy sötét folt van, mint Trianon idején, és mindig akadnak „szakértők”, akik a sötétség leple alatt hamis útra terelik őket.

A könyv számomra legérdekesebb epizódja a hírhedt Scotus Viator, azaz Robert William Seton-Watson indítékairól szól, aki a XX. század elején a legbefolyásosabb nyugati Magyarország-szakértőnek számított. Hogy miként vélekedett hazánkról és eleinkről, azt számos magyar történelmi tanulmányból megtudhatjuk. Én azonban ebben a könyvben talákoztam először azzal a megállapítással, hogy Seton-Watson magyargyűlöletét antiszemitizmusa motiválta. Mint Füreditől megtudjuk, a magyar uralkodó elitet azért bírálta elsősorban, mert hagyta, hogy a zsidók domináns szerephez jussanak a politikában és a kultúrában. Tudjuk, hogy a XX. század elején a magyarországi tőke nagy hányada zsidók tulajdonában volt, és a társadalom életére nagy hatással levő értelmiségi foglalkozásokat (az újságírást, a színházat, az irodalmat, a filmet és egyéb művészeteket, a jogot, sőt még a politikát is) valóban sok zsidó választotta hivatásul, és a zsidók gazdagsága és kiváltsága a magyarországi antiszemitáknak is dörzsölte az orrát. Seton-Watsonnak a nemzetiségeink elnyomatása fáj legjobban, így az a meggyőződése, hogy a „magyar iga” egyre inkább zsidó igává vált. (Egy angol

²Teller Ede emlékirataiból (Teller Ede: Huszadik századi utazás, Huszadik Század Intézet, Bp., 2002, 25. o.) tudtam meg, hogy a tanácsköztársaság idején a magyar Internacionálét más szöveggel énekelték, amely vérszomjasabb volt, de nem volt benne a múlt eltörléséről szóló sor.

kollégája, Henry Wickham Steed szerint a zsidók hatalmának a magyarok is véten áldozatai voltak.) A dzsenti magatartás valóban felelős azért, hogy a keresztény magyarság lemaradt a polgárosodásban. Seton-Watson nyilván tanult a magyar antiszemitáktól, és Magyarországnak nem a kibontakozó itteni antiszemitizmus miatt, hanem annak ellenére lett ádáz ellensége. Sajnos a trianoni szerződésben foglaltakra nagy volt a befolyása.

A mai nyugati politikusok persze a II. világháború előzményéből merítik nemzetellenes állásfoglalásukat. Egyszerűen szabadulnának a nemzettől: az 1945 előtti világot kizárnák a hagyományok köréből. Az 1980-as években a német történészvita azt mutatta, hogy talán még a németek is képesek feldolgozni múltjukat, de ez az irányzat a 90-es évek óta defenzívába szorult. Helyébe olyan irányzat lépett, amely teljesen megtagadja a nemzeti múltat: az 1945 előtti világot kizárnák a hagyományok köréből. A nemzetet a kívánatos sokszínűség ellenfelének bélyegzik meg, és nem kérik a nemzeti kultúrák sokszínűségéből. A nemzetállami lojalitás helyébe az „alkotmányos patriotizmust” (Habermas) állítanák, amely szenttelen törvényi passzusokból próbálja a ragaszkodás szellemét előcsiholni a múltjában összeforrott nemzet iránti hűség helyett. Hogy ez az elfogadott erkölctől elszakított jogi recept mennyire sikertelen, azt például az euró eddigi dél-európai karrierje mutatta meg: sem az EU, sem a többi tagállam iránti szolidaritás nem képes némely államokat fegyelmezett gazdálkodásra szorítani.³ Barroso szónokias fejtegetései nyomán Füredi kimutatja, hogy a nemzetek feletti törvények, intézmények központba állításával az EU-t voltaképp birodalomnak tekintik.

Az utóbbi években a régebbi múltat egyre inkább szégyenletesnek illik nyilvánítani.⁴ Ebben a náciizmus mellett a gyarmatosítás és Hiroshima emléke is szerepet játszik, de furcsa módon, a kommunizmusé nem. Ezen rendszerek hasonlóságát divatos elnevezéseikkel is rejtegetik: ezért becézik történelmietlenül fasizmusnak a nemzeti szocializmust. A keleti tagállamok népe hiába szenvedte meg a kommunizmust, a magyarok hiába voltak a történelmi múltnak inkább áldozatai, mint felelősei, a múltat nekünk sem *comme il faut* emlegetni. Miközben belföldön emlékezháború dúl, az EU-ban legszívesebben egyenesen elfelejtenék a múltjukat. A magyarok történelmeközpontúsága pedig maradiságnak minősítetik. Minthogy azonban a nemzeti múltat elfelejteni a lehetetlennel határos, az egyik lehetséges kiút az volna, hogy megpróbálják a nemzeti történelmeket egy közös történelmi „narratívává” összegyűrti. Ez ugyan számomra elvben feltétlenül rokonszenves volna, de úgy vélem, hogy a múlt súlyos konfliktusait és az ezekből származó mai nézetkülönbségeket aligha tudják az emlékezés által békévé oldani.

A történelmi feledést oly módon kísérik meg előidézni, hogy az emlékezést 1945-tel kezdik, és ami előtte volt, azon nagyvonalúan átsiklanak. Ennek esett áldozatul a kontinens keresztény múltja is. Új definiáló mítoszra van szükség, és erre a célra a holokausztot találták ki, mint olyan eseményt, amelyet minden ép erkölcsű ember nagyjából ugyanúgy ítél meg. Aki ezt a mítoszt nem fogadja el, az euroszeptikus, és rögtön megvádolható azzal, hogy nem ítéli el a népirtást. A holokauszt e szakrális szerep révén így nevelési tárgyává válik. Eme kiemelt szerep azonban két veszéllyel jár: egyrészt a páratlan szörnyőség eszközzé, unalomná kopik, állandó emlegetésébe az emberek belefásulnak, másrészt a keletiek számára éppúgy abszolút rosszat jelképező GULAG-gal szembeállítható, és ezen 2004-től, a keleti országok felvétele után, velük retorikai párviadal alakult ki. Ezt 2009-ben egy európai parlamenti határozattal igyekeztek elsimítani („Európa lelkiismeretéről és a

³Roger Scruton: The Need for Nations. Előadás a Magyar Tudományos Akadémián, Bp., 2014. május 24.
<https://www.roger-scruton.com/articles/276-the-need-for-nations>

⁴Pascal Bruckner: The Tyranny of Guilt, Princeton University Press, Princeton és Oxford, 2010

totalitarizmusról”). Akárhogyan is: ez a vita megmutatta, hogy a holokauszt nem képes az origó szerepét maradéktalanul betölteni.

A nulladik év (1945) cezúrája mintegy megszünteti a történelmi folytonosságot, ami pedig minden konzervatív eszmerendszer alapja, és aki tagadja a folytonosságot, az nem képes tanulni a múltból.⁵ Ezzel jutunk vissza az Európai Unió és Magyarország eszmei konfliktusának gyökeréig: az Alaptörvény értelmezéséig. Füredi szerint az EU-ban „a történelmi folytonosságon alapuló erkölcsi normákat épp azért vetik el, mert azok akadályozzák a szabálygyakorlási folyamatban összetákolt, politikailag irányított értékek terjedését.” (181. o.) Az EU csupa relatív értéket istenít: a multikulturalizmust, a színességet, a megítélésmentességet. Ennek árnyékában az Alaptörvény utalása a kereszténységre és Istenre nem más, mint valamiféle „kulturális bűncselekmény” (183. o.), más szóval szentségtörés. Ráadásul a gyakorlatban az értékkövetés kettős mércével van tetézve: gondoljunk pl. arra, hogy miközben a muzulmánok a teljes nyilvánosság előtt gyakorolják vallásukat, a karácsony nyilvános megünneplése nem fér össze a politikai korrektséggel. Az EU fő morális értékei ilyenképpen nem hitelesek.

Említettük, hogy a populus azonos a démoszsal, és a populista nehezen különböztethető meg a demokratától. Füredi Mannheim Károlyra hivatkozik (200. o.), aki szerint a diktatúra nem a demokrácia ellentéte, hanem az egyik lehetséges út, amelyen a demokratikus társadalom megpróbálja a problémáit megoldani. A francia és az orosz forradalom története nem emellett szól, de a nemzeti szocializmusé igen. Úgy látszik, a mai nyugati teoretikusoknak csak ez számít, és ennek szellemében rettegnek a „populista” Orbántól, de egyben saját népüktől is. Ennek alapja az lehet, hogy a tagállami népszavazások az EU szempontjai szerint rendre rosszul sülnek el.

Kim Lane Scheppele és más nyugati megfigyelők is – merőben illiberális alapon⁶ – veszélyesnek tartják a demokráciát, ám el vannak ragadtatva attól, ha a fontos döntéseket bíróságok hozzák meg, mint 1990 és 2010 között nálunk is, mert a bíróságok nem hajlanak arra, hogy a népek érzelmeit tekintetbe vegyék. A mai nyugati „szakértők” még a diktatúrát is ünneplik (Traub), ha a diktatúrában uralkodó elit az ő szájuk íze szerint működik. Ezekben az eszmékben már a Brexit és Trump megítélése is benne van.

Így tehát Frank Füredi nyomán megnevezhetjük azokat, akik az orbáni Magyarországot célkeresztbe állították, és akikre Magyarország csupán visszalő: ők a világ illiberális antipopulistái.

2. Botos Katalin: Izgalmas kérdések

A gondolatmenet megdöbbentő. A szerző világosan érzékelteti, hogy a nyugat-európai posztmodern értelmiség a múlt eltörlését szorgalmazza. Európa „igazi” történelmét 1945-től számítja, s úgy véli, azok a tendenciák, amelyek a shoa tragédiájához vezettek, általában a nacionalizmusra vezethetők vissza. Nem tesz különbséget patriotizmus és sovinizmus között. Ugyanakkor különbséget tesz a kommunizmus és a fasizmus áldozatai között, az előbbieket valójában nem a maga súlyának megfelelően kezelve. Fel se fogják a Recsk, Hortobágy s a Gulagok szenvedéseit... Mindezt az 1945 utáni szép új világban! Nem értik Kelet-Európának a ragaszkodását történelmi hagyományaihoz, szembeállítva egy nemzetek feletti jogi képződmény normájához való lojalitással, ami szerintük jövőorientált magatartás lenne.

⁵Náray-Szabó Gábor: Evolúció és konzervativizmus, http://www.kommentar.info.hu/naray-szabo_gabor_evolutio_es_konzervativizmus.pdf

⁶Illiberális a népakarat helyett nem választott szűk szakértői csoportokra (pl. egy alkotmánybíróságra) bízni a fontos döntéseket.

Nem értik. Hát persze. Az ő történelmük más volt. Mi, magyarok – és úgy általában, mi kelet-európaiak – sajnálatos módon mindig kissé Európa lekezelt részét jelentettük a Nyugat számára. Ezért van, hogy a mi Gulagjaink nem azonos értékűek a holokauszttal; ezért nem értik meg, hogy a nemzeti érzés nálunk – kényszerűen – milyen hatalmas megtartó erőt jelentett Európát is védő történelmi harcainkban. Ők saját maguktól dobták el kereszténységüket: mi meg akartuk önmagunkat tartani, s ezért tartottuk meg – eddig legalábbis – a kereszténységet, jobban, mint a nyugat-európai testvérnemzetek. Mi kipróbáltuk a szocialista diktatúrát: náluk néhány futó esztendő volt a háború alatt a nemzeti szocialista megszállás. De messzebbre is visszamehetünk az időben.

Nekik a legnagyobb háborúzatásaik során töredék akkora hadsereget kellett fenntartaniuk, mint Mátyásnak az oszmán ellen. A középkori török hódítás azért nem hatolt messzebb Nyugat-Európa felé, mert a keleti rész országai saját testükkel fogták fel. Önmagukat, családjaikat, vagyonkájukat védtek volna – de ezáltal védtek a Nyugatot is. Nem véletlenül szóltak délben a harangok Európa-szerte évszázadokon át a nándorfehérvári győzelem után!

Fogalmuk sincs a Trianon-trauma mértékéről. (Lengyel testvéreink tudják, mit jelent, amikor darabokra szaggatják a hazájukat. Egészen a megszűnésig. Csoda-e ha velük megértjük egymást?)

Isméltődött a történelem akkor is, amikor Jaltában felosztva a világot, a „békekesség kedvéért” minket az orosz érdekszférában hagytak. Olyan kísérleti nyulaknak, amelyeknek szenvedéseiről a Lajtán túli boldogabb vidékeken született embereknek fogalmuk sincs. (Sajnos – vagy hála Istennek? – lassan már a mostani kelet-európai fiatalságnak se...) A negyven évig tartó kísérlet kárainak kiheverésére mostanáig nem került sor.

A Nyugat egyszerűen nem hajlandó tudomásul venni, hogy ennek köszönhető – mondhatnánk, azért történt így –, hogy nekik módjuk legyen békésen, demokratikusan fejlődni. Mennyire mások voltak a múltban is, „odaát” a lehetőségek! Jól mutatja, hogy aki nálunk a XX. század derekán elment az országból, az sokra vitte. Hogy csak saját közigazdász nagyjainkra gondoljak: hárman angol *lordságig*, vagy az amerikai Közgazdasági Társaság elnöki tisztjéig jutottak el. De legalábbis, egyetemi katedráig. Aki viszont itthon maradt, azok közül nem egyet a fasizmus megölt, vagy börtönbe vetett. Ha ezt túlélte, a kommunista rezsim mindent elvett tőle, vagyonát, egzisztenciáját, tudományos fokozatait... Megdöbbenő listát tudnék sorolni...

Ami nálunk tőkeparlásban kiesett, azt soha, senki nem pótolta. A kommunizmusban elmaradt béremeléseket, az alacsony bérszintet 1990 után egyszerűen „a piacnak” tudták be, s épp oly habozás nélkül kihasználták, mintha azok a világ bármely más részén lévő nyomorúság következményei lennének. Pedig itt, Európában, annak a keleti részén ez nem lett volna törvényszerű! Az ok: a diktatórikus tervezésnek való alávetettségünk volt. A mi rendszerváltáskor megörökölt alacsony béreinkben semmi szerepe nem volt a piaci mechanizmusnak! Próbált volna meg valaki a kommunizmusban magasabb bérért sztrájkolni...

A diktatúra továbbá, amelyben 1990 előtt éltünk, olyan erőszakolt nemzetköziséget kényszerített ránk, amelyben a nemzeti múlt emlegetése tilalmas volt. Mi az, hogy most *ismét* úgy véli a nyugati elit, hogy ez bűn? Mi az, hogy a múltat újból végképp eltörölni akarják – ezt mi már hallottuk! –, és nem értik a kelet-európaiak ragaszkodását történelmükhöz, hagyományaikhoz?

Azzal mindenki, minden pozitív gondolkodású értelmiségi, de az egyszerű ember is egyetért, hogy voltak a múltban súlyos hibák. Nem kell a történelmet isteníteni, idealizálni. De megtagadni se!

A mi kelet-európai tapasztalataink sok mindent más fényben világítanak meg, mint nyugati polgártársainké. Minket hazaszeretetünk, hitünk tartott meg katasztrófák során keresztül. Ne kívánják, hogy azt egy nemzetközi kormányzat diktatúrára megtagadjuk!

Miután a Nyugat most gyenge, a mi kezünkben van a kezdeményezés, és ott is minket követ az Isten adta nép jelentős része. Ez adjon nekünk önbizalmat!

